

Fagleg sjølvbiografi

Johan Myking

Det er eit vanleg sjangerdrag at eit vitenskapleg festskrift skal innleiast med ein biografi over mottakaren av skriftet. At mottakaren sjølv får ansvaret for å skriva sin eigen sjølvbiografi, er derimot mindre vanleg, og det er ei krevjande oppgåve. Forskarar likar vel ofte best å setja karakterar på kollegaer. Det talar for at ein god vitenskapleg sjølvbiografi bør halda seg mest mogeleg til nøkterne fakta. Det må nok likevel gjerast plass for ein del sjølvrefleksjon undervegs.

Eg vart fødd den 5. mars 1952 på Myking i Manger. Etter niårig ungdomsskule gjekk eg tre år på latinlinja på Bergen katedralskole, der eg tok artium i 1971. Deretter tok eg til med filologistudiet ved Universitetet i Bergen, først med mellomfag i nordisk, seinare med fransk mellomfag og samfunnskunnskap grunnfag. I 1981 vart eg cand. philol. med nordisk hovudfag og gjennomførte samstundes Pedagogisk seminar. Hovudoppgåva handla om innføringa av landsmålet i Nord- og Midhordland. Arbeidet var lokalhistorisk lagt opp, initiert og rettleidd av Ole-Jørgen Johannessen.

Universitetskarrieren min tok til i 1982, då eg fekk arbeid som vitenskapleg assistent på prosjektet «Talemål hos ungdom i Bergen» (TUB), som då var leia av Helge Sandøy. Eit forsøk på å få stipend frå NAVF mislukkast, og eg kom derfor aldri aktivt med i den bølga av sosiolingvistisk gransking som fløynde over nordiskfaget og fornya det i åra før og etter tusenårsskiftet. Til vederlag kom eg til gagns med i det store arbeidet med oljeterminologi som Universitetet i Bergen tok på seg for Statoil frå 1983. Dette arbeidet førte til ei vokstertid for norsk terminologiarbeid og det nye forskingsfeltet fagspråk på 1990-talet. Karrieren min tok ei ny retning, eller rettare: Han fekk ei retning.

Fram til 1990 arbeidde eg ved Norsk termbank som terminolog, seinare som stipendiat. Det var ei krevjande, men rik tid, som gav oss unge og nyutdanna filologar ei kjensle av å vera med på noko stort – å byggja opp ei terminologiteneste til vern om norsk språk og å etablera eit fagfelt som var nytt og ukjent i universitetsmiljøet. Arne

S. Svindland frå lingvistikkfaget kom til å spela ei viktig rolle i denne faglege oppbygginga. Fleire av medrekruittane mine i dette miljøet fekk karrierar i fagmiljøet i og utanfor universiteta. Det vart etablert ein fagleg tradisjon som overlevde Norsk termbank og har gjeve langtidsverknader for norsk fagspråksarbeid. Den unge staben fekk òg innprenta eit sterkt medvit om å ta ansvar for å tryggja sin eigen arbeidsplass.

Frå 1990 vart eg tilsett som førsteamanuensis ved Nordisk institutt, og eg hadde arbeidsdagen min der fram til eg gjekk av med pensjon i 2019. Arbeidsoppgåvene var mange og varierte, mellom anna var eg i to år undervisningsleiar og i to år dagleg leiar for Norsk termbank midt på 1990-talet. Eg får elles berre slå fast at ti av desse yrkesaktive åra gjekk med til å vera instituttstyrar ved Nordisk institutt (2000–2003) og instituttleiar ved LLE (2011–2018). Klokskapen i slike prioriteringar kan det nok vera delte meiningar om, men eg har alltid vore overtydd om at fagleg leiing vert best når ho er forankra i faget.

Etter dei første åra med sosiolingvistikk vart altså den vitenskaplege aktiviteten min knytt til terminologiarbeidet ved Norsk termbank, og deretter utvida med meir allmenne språkvitenskaplege tilnærmingar til terminologi og fagspråk gjennom åra i fast vitenskapleg stilling. I åra som undervisar og rettleiar i fagmiljøet fekk eg ansvaret for utviklinga av dei nye retningane pragmatikk og tekstlingvistikk, og dette vart ein hovudaktivitet. Eg ser med glede at fleire studentar eg rettleidde, har skapt seg gode karrierar i universitets- og høgskulesystemet innanfor desse fagområda. Den internasjonale forskinga i fagspråk utvikla seg òg i desse åra i tydeleg pragmatisk retning.

Arbeidet mitt med terminologi gjennom forskning og fagpolitikk etter 1990 hadde nok eit «oljestempel» som det vart vanskeleg å kvitta seg med, særleg sidan eg som ein av svært få heldt fram med å utnytta desse erfaringane og denne empirien i vitenskapleg publisering. Ikkje før i 2008 samla eg trådane med ei doktoravhandling om temaet, det var for graden *filosofie doktor* ved Vasa universitet. Dei teoretiske perspektiva og kontakten med forskingsmiljøet gjorde det naturleg å skriva avhandlinga der. I dag går oljeutvinninga mot slutten, og stikkordet *olje* har slett ikkje fått berre positive konotasjonar i det politiske klimaet som no rår, for å seia det varsamt. Som språkpolitisk modell vekte oljeterminologien internasjonal interesse – det at eit stort og viktig fagleg domene kunne utsetjast for «erobring» gjennom ei blanding av statleg og halvstatleg inntrykksstyring, er ikkje vanleg. Denne sosialdemokratisk orienterte språkpolitikken frå 1980-talet gav språklege resultat ein ikkje treng å skjemma over. Det står att å sjå om «det grønne skiftet» utviklar ein eigen språkpolitisk profil.

I den første tida ved Norsk termbank kom eg òg i kontakt med det nordiske fagmiljøet. På 1980- og 1990-talet var terminologi og fagspråk ei veksande forskingsgrein i Norden og internasjonalt, og miljøet i Bergen såg klårt at det var nødvendig å kopla seg på denne internasjonale forskingsaktiviteten dersom det skulle lukkast å byggja

eit varig miljø. Saman med kollegaer ved UiB og NHH var eg såleis med på å arrangera det niande europeiske fagspråkssymposiet i Bergen i 1993, og dette gav tvillaust det samla fagspråkmiljøet i Bergen ein status som respektert internasjonal medspelar og norsk tyngdepunkt dei neste par tiåra.

For meg personleg vart arbeidsfellesskapen med Christer Laurén, Heribert Picht og Sigurður Jónsson ei avgjerande vitskapleg plattform. Vi gav ut den første boka i fellesskap i 1997, *Terminologi som vetenskapsgren*, som seinare kom i tysk utgåve og vart følgd opp av nye bøker i 2008 og 2013. Bakgrunnen for desse bøkene var ei allmenn internasjonal kjensle av at teoriutviklinga for terminologisk forskning var forsømd og derfor hadde stagnert. Nye retningar dukka opp med alvorlege utfordringar, særleg må nemnast den kognitive språkvitskapen og korpuslingvistikken. I mange tradisjonar har heller ikkje normative tilnærmingar og språkpolitikk nokon stor plass, dei kan beint fram vera utdefinerte frå legitim vitskapleg forskning. Målet med bøkene våre vart såleis å revurdera og utvida det tradisjonelle teorigrunlaget med tilnærmingar både frå sociolingvistik og språkplanleggingsteori, med empiri frå Norden. I nordisk samanheng kan dette fokuset på språkplanlegging verka trivielt, men vi merka at slike tilnærmingar vart oppfatta som nye og interessante i mange fagmiljø internasjonalt. Det er ikkje for sterkt sagt at dette arbeidet medverka til å halda Norden inne på det vitskaplege kartet, endå om fagbøker skrivne på dei nordiske språka aldri kan rekna med stor spreiding utanfor Norden.

For min del vart det naturleg å representera bergensmiljøet i det nordiske terminologiforumet Nordterm i åra 1989 til 2007, noko som òg førte med seg arrangøransvaret for Nordterm-symposiet i 2007 saman med NHH og Språkrådet. Nordterm er ikkje ein vitskapleg institusjon, men vi var fleire som i desse åra arbeidde for å gje terminologisk forskning ein naturleg plass i dette samarbeidsforumet.

Det vart òg lagnaden min å ta plass i styret for Rådet for teknisk terminologi (RTT), det norske sentralorganet for terminologi. Då måtte eg òg ta min del av prosessen med avvikling av organet i 2001, etter at Norsk termbank kort tid før var avvikla som eigen seksjon ved UiB. Nedleggingsfasar kan gje nyttig læring, men er ingen rike erfaringar på det personlege planet. Då var det meir gjevande å få lov å vera med på reetableringa av det norske terminologiansvaret under Språkrådet i åra etterpå. Frå 2007 til 2010 leia eg fagrådet for terminologi og fagspråk og følgde oppbygginga av terminologitenesta tett. Dette har vorte eitt av dei viktigaste arbeidsområda for Språkrådet fram mot den nye språklova og den intensiveringa av arbeidet med parallellspråksbruk i universitetssektoren som vi ser no.

Også internasjonalt har terminologiorganiseringa gått i bølger. Med utgangspunkt i dei sterke terminologimiljøa i Wien vart det på 1970-talet skipa ein organisasjon som skulle fremja terminologi som akademisk forskingsdisiplin, *Internationales Institut für*

Terminologieforschung, IITF. Organisasjonen medverka til utgjeving av bøker og organisering av konferansar og dreiv sitt eige tidsskrift, *Terminology Science and Research*, dei siste åra med base i Norden. I 2009 vart eg vald til leiar («president») i organisasjonen, parallelt med at arbeidet kom inn i ein permanent motbakke som følgje av endra arbeidsvilkår i mange universitetsmiljø rundt om i verda. Mellom 2013 og 2017 tok derfor arbeidet med styrt avvikling av IITF mykje tid og krefter. Til dels var det ein einsam jobb.

Terminologi kom inn som fagleg felt fordi oljespråket vart oppfatta som eit kulturpolitisk problem i samfunnet. Det sprengde seg inn på universitetet frå utsida, utanfor den ordinære akademiske voksteren og ikkje som ledd i ei medviten og langsiktig strategisk planlegging. På mange måtar var dette ein «sjokkstart», og vi var mange som tok del i dette arbeidet ut frå kvar våre roller. Dei siste arbeidsåra mine vart prega av ein ny «sjokkstart» – den store saka om nedlegging av språksamlingane og ordbokarbeidet ved Universitetet i Oslo, som enda med at Universitetet i Bergen overtok dette nasjonale ansvaret. Eg har andre stader gjort greie for kven som skal ha æra for at det gjekk slik: Det er mange, men rektornivået var avgjerande. Eg kan likevel leva godt med at mitt namn òg er knytt til resultatet. I ei slik sak var det nok ein fordel å ha ein instituttleiar og «operatør» med forankring i det faget samlingane tilhørde, nordisk språkvitskap. Kanskje var medverknaden min i denne saka den viktigaste samfunnsinnsatsen eg fekk lov til å gjera når eg ser heile karrieren min under eitt.

Nordiskfaget i Bergen voks fram frå 1918 gjennom arbeid med samlingar, først Folkeminnesamlinga, deretter Stadnamnsamlinga, det norrøne diplomarkivet og Prosjekt for datamaskinell språkbehandling, der Norsk termbank etter kvart vart den viktigaste delen. På same måten som oljeterminologien på 1980-talet kom flyttinga av språksamlingane i åra 2014–2016 inn som ei utfordring frå samfunnet utanfor på kort varsel, og dette kravde vilje og evne til å snu seg rundt snøgt. Nordiskmiljøet var kjenneteikna av høgt medvit om samlingstradisjonane og har alltid hatt medarbeidarar med politisk teft og handlag. Dette var god ballast og nyttig lærdom for yngre rekruttar. Utan den fagpolitiske oppsedinga og forankringa i tradisjonen som eg fekk som ung rekrutt i nordiskmiljøet, og utan den mentaliteten til å ta ansvar for faget som vi måtte tileigna oss i terminologiarbeidet, tvilar eg på at haldninga mi til flyttinga av språksamlingane hadde vore den same. Problemstillinga verka i overkant radikal.

At det likevel var ei rett avgjerd å ta mot språksamlingane, kan ein mellom anna sjå når ein les Proposisjon 108 L (2019–2020), framlegget om ny språklov, som gjer utførleg greie for det statlege ambisjonsnivået for norsk språkpolitikk og den rolla Universitetet i Bergen er tiltenkt i åra frametter. Når satsinga på språksamlingar og

ordbøker no til overmål skal inkludera ei ny satsing på terminologi, gjev det meg verkeleg ei kjensle av å stå i ein lang fagleg samanheng.

Ein akademisk karriere går i bølger; det er både medgang og motbakkar. Samla sett har desse åra vore rike på erfaringar, opplevingar og viktige personlege relasjonar. Eg er stor takk skuldig både eldre kollegaer og jamaldringar i faget. Det er òg interessant å følgja med på korleis fagmiljøet no endrar seg og tilpassar seg nye utfordringar i tida – men eit privilegium å kunna gjera det på ein viss avstand.

Å få eit festskrift er ei stor ære og slett ikkje noko alle får oppleva. Eg er djupt takksam mot instituttet og redaktørane som har teke initiativet til dette skriftet. Og ikkje minst takkar eg dei kollegaene som i eit par år har sveitta og slite i ledig tid dei ikkje har hatt, med å levera faglege bidrag som gjer dette skriftet til ei fagleg nyvinning.